

στους μετόχους και αφετέρου οι ενέργειές τους περικλείουν περισσότερους κινδύνους. Τα δύο αυτά στοιχεία είναι ικανά να αποθαρρύνουν τους επίδοξους μετόχους και έτσι να μειωθεί η χρηματοδοτική ευχέρεια της επιχείρησης.

Ενώ οι επιχειρήσεις που επιδιώκουν ένα σταθερό και ικανοποιητικό ύψος κέρδους για τους μετόχους επιτυγχάνουν σταθερή άνοδο στην αγοραία αξία των μετοχών, γεγονός που προσελκύει περισσότερους επίδοξους μετόχους.

ι) Όργανο λήψης αποφάσεων

Στις μεγάλες μετοχικές επιχειρήσεις οι αποφάσεις και η πολιτική της εταιρίας δεν καθορίζονται αποκλειστικά και μόνο από το συμβούλιο των μετόχων, αλλά από ομάδες ατόμων, όπως: οι τεχνοκράτες διευθυντές πωλήσεων, οι τεχνοκράτες διευθυντές παραγωγής, οι ειδικοί διαχειριστές κινδύνου, κ.ο.κ., δηλαδή από την τεχνοδομή της επιχείρησης. Τα διαφορετικά αυτά κέντρα λήψης αποφάσεων σε μια μεγάλη μετοχική επιχείρηση είναι απίθανο να λαμβάνουν αποφάσεις που να συγκλίνουν σε έναν μόνο αντικειμενικό σκοπό, τη μεγιστοποίηση του κέρδους.

2.4. Θεωρίες επιχειρηματικού κέρδους

Οι οικονομολόγοι, κατά καιρούς, προσπάθησαν να δικαιολογήσουν την ύπαρξη του καθαρού κέρδους που εισπράττει ο επιχειρηματίας. Το καθαρό κέρδος προκύπτει από τη θετική διαφορά μεταξύ των εσόδων και εξόδων. Στην έννοια των εξόδων εκτός των άλλων αμοιβών των συντελεστών της παραγωγής περιλαμβάνονται και οι τόκοι κεφαλαίων που έχει συνεισφέρει ο επιχειρηματίας, τα ενοίκια του ιδιόκτητου εδάφους του και ο μισθός του.

Το καθαρό κέρδος και το καθαρό οικονομικό πλεόνασμα θεωρούνται αναγκαία στοιχεία για τη συνέχιση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας σε μια οικονομία της ελεύθερης αγοράς. Γι' αυτό και η προσπάθεια των θεωρητικών της οικονομικής επιστήμης από τις αρχές του 18ο αιώνα, που στρέφεται στην υποστήριξη του στοιχείου αυτού της διανομής του εισοδήματος, συνοψίζεται στις εξής θεωρίες κέρδους:

α) Θεωρία κεφαλαιουχικής συνεισφοράς

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή της Σχολής των Κλασικών (A. Smith, D. Ricardo, J.M. Mill κ.ά.), ο επιχειρηματίας πρέπει να αμείβεται με ένα κα-

θαρό ύψος κέρδους, εφόσον διαθέτει κεφάλαια για τη λειτουργία της επιχείρησης. Με τα κεφάλαια αυτά συντηρούνται και υποβοηθούνται οι εργαζόμενοι για όλο το χρονικό διάστημα που διαρκεί η παραγωγική δραστηριότητα.

β) Θεωρία οργανωτικότητας

Κατά τη θεωρία αυτή των Νεοκλασικών οικονομολόγων (A. Marshall, J.B. Clark κ.ά.), ο επιχειρηματίας αμείβεται για την ικανότητά του να οργανώνει κατά τον πλέον αποδοτικό τρόπο τους συντελεστές της παραγωγής. Με την οργανωτική συνεισφορά του επιχειρηματία επιτυγχάνεται μεγαλύτερη ποσότητα προϊόντος από αυτήν που θα μπορούσε να παραχθεί, εάν οι συντελεστές της παραγωγής συνδυάζουν χωρίς την καθοδήγηση, την επίβλεψη και τον έλεγχο της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας.

γ) Θεωρία κινδύνου εξαιτίας της αβεβαιότητας

Η θεωρία αυτή των R. Cantillon (1975), J.B. Say (1803) και F. Knight (1921) βασίζεται στο στοιχείο του κινδύνου της αβεβαιότητας, που επικρατεί στην οικονομική πραγματικότητα.

Επειδή ο επιχειρηματίας έχει ατελή γνώση των οικονομικών μεταβλητών και συνθηκών για το παρόν και το μέλλον, η επιτυχία των αποφάσεών του είναι αβέβαιη. Είναι πιθανό π.χ. να μην μπορέσει να εισπράξει ούτε και τους μισθούς εργασίας του, τη στιγμή που οι αμοιβές των άλλων συντελεστών της παραγωγής έχουν ήδη προπληρωθεί από την επιχείρησή του. Συνεπώς, για να πεισθεί ο επιχειρηματίας να επωμισθεί του κινδύνους που δεν μπορούν να αντασφαλιστούν (σε ασφαλιστικούς οργανισμούς) και οφείλονται στην αβεβαιότητα, θα πρέπει να ανταμειφθεί με ένα καθαρό κέρδος.

δ) Θεωρία μονοπωλίου

Μια μονοπωλιακή επιχείρηση δημιουργείται από πολλές αιτίες, όπως είναι π.χ. η απόλυτη κατοχή μιας πρώτης ύλης ή ενός αγαθού, η εκμετάλλευση ιδιαίτερων προνομίων που προέρχονται από δικαιώματα ευρεσιτεχνίας ή το δημόσιο φορέα κ.λπ.

Η δυνατότητα της επιχείρησης να εξασκεί μονοπωλιακή δύναμη προς τους καταναλωτές και τους εργαζομένους αποφέρει ύψος μονοπωλιακών κερδών. Τα κέρδη αυτά είναι υψηλότερα από τα κανονικά που επικρατούν στην οικονομία.

ε) Θεωρία καινοτομικής δράσης

Κατά τη θεωρία αυτή του J.A. Schumpeter (1911), ο επιχειρηματίας δραστηριοποιείται εφαρμόζοντας: νεωτεριστικές μεθόδους παραγωγής χαμηλότερου κόστους, νέα οργάνωση της επιχείρησης και προώθηση νέου προϊόντος στην αγορά. Εάν επιτύχουν οι νεωτεριστικές αυτές μέθοδοι, θα εισπραχθεί από τον πρωτεφαρμόζοντα αυτές επιχειρηματία ένα καθαρό κέρδος. Το κέρδος αυτό είναι προσωρινής χρονικής διάρκειας, γιατί οι άλλοι επιχειρηματίες θα ακολουθήσουν τα βήματα του νεωτεριστή επιχειρηματία, με αποτέλεσμα το ύψος του κέρδους να μειώνεται και τελικά να μηδενίζεται.

στ) Θεωρία ιδιαιτερότητας της θέσης του επιχειρηματία

Σύμφωνα με τη σύγχρονη αυτή θεωρία, ο επιχειρηματίας θα πρέπει να απολαμβάνει ένα κοινωνικά αποδεκτό ύψος καθαρού κέρδος, ώστε να συνεχίζει να δραστηριοποιείται επωφελώς για την οικονομία. Η δράση αυτή του επιχειρηματία συνίσταται στο ότι προσπαθεί συνεχώς να ανακαλύψει, να δημιουργήσει και να υποδείξει στην κοινωνία ένα νέο τρόπο απόκτησης οικονομικού πλεονάσματος με τη χρήση δεδομένων συντελεστών παραγωγής.

2.5. Συναρτησιακές σχέσεις μεγεθών

Ο ευκολότερος τρόπος για να εκφράσουμε μια σχέση μεταξύ δύο οικονομικών μεγεθών είναι με τη βοήθεια της μαθηματικής συνάρτησης.

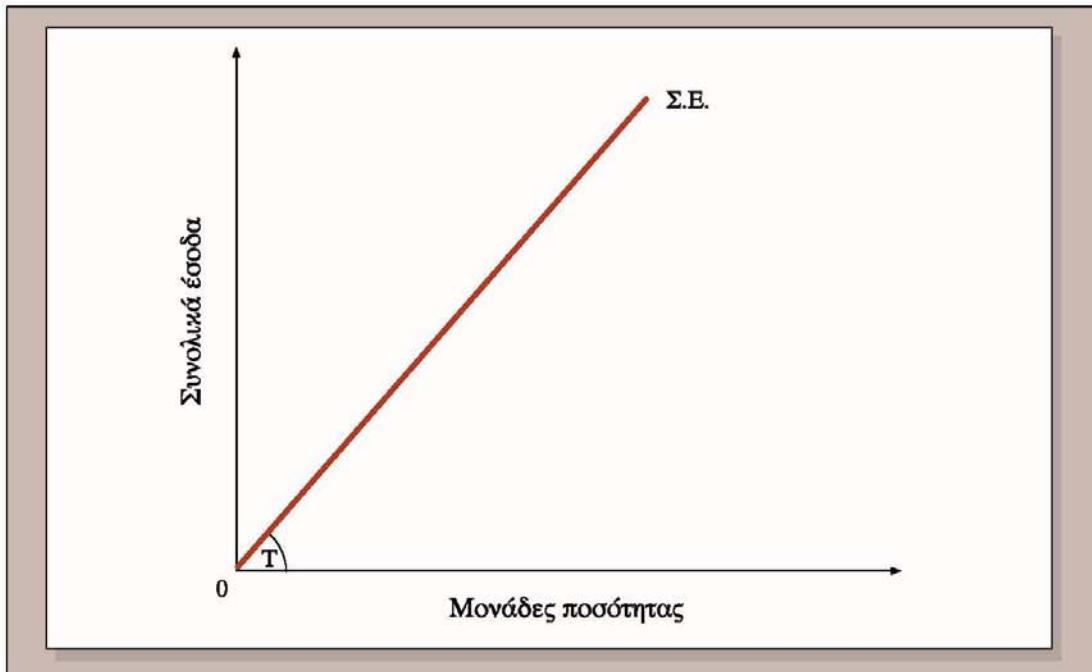
Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει μια συναρτησιακή σχέση μεταξύ του όγκου πωλήσεων του προϊόντος (**P**), της κατά μονάδα τιμής πώλησης των προϊόντων (**T**) και των συνολικών εσόδων (**ΣΕ**) που εισπράττει η επιχείρηση. Η σχέση αυτή μπορεί να παρασταθεί με τη συνάρτηση:

$$SE = f(T \cdot P) \quad (2.3)$$

που δείχνει ότι τα συνολικά έσοδα είναι συνάρτηση της ποσότητας του προϊόντος και της τιμής του.

Στη συνάρτηση αυτή, η τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής (**ΣΕ**) προσδιορίζεται από την τιμή των ανεξάρτητων μεταβλητών (**P**) και (**T**). Με σταθερό ύψος της τιμής πώλησης, τα συνολικά έσοδα μπορούν να απεικονισθούν γραφικά με μία ευθεία που ξεκινά από την αρχή των αξόνων και έχει κλίση, ως προς τον οριζόντιο άξονα, ίση με το ύψος της τιμής, όπως φαίνεται στο σχήμα 2.1.

Σχήμα 2.1

2.6. Αριστοποίηση

Μια από τις σημαντικότερες έννοιες της οικονομικής θεωρίας, που εφαρμόζεται τέλεια στην τεχνική διεύθυνσης της επιχείρησης, είναι η έννοια της αριστοποίησης. Είναι συνηθισμένο φαινόμενο ο επιχειρηματίας μιας επιχείρησης να λαμβάνει αποφάσεις με βάση ορισμένους αριθμούς που αντιπροσωπεύουν τις ευκαιρίες που ανοίγονται μπροστά του. Υπολογίζοντας τα διαφορετικά οφέλη που έχει αποκομίσει από κάθε δραστηριότητά του, αποφασίζει να ακολουθήσει εκείνη που θα του αποφέρει το μεγαλύτερο όφελος, ανάλογα με την επιδίωξη που έχει θέσει.

Αριστοποίηση είναι η μέθοδος με την οποία προσδιορίζεται η πλέον δυνατή λύση σε ένα δεδομένο πρόβλημα. Εάν υπάρχει μόνο μία λύση ή δραστηριότητα για την εκπλήρωση του σκοπού, τότε δεν υπάρχει πρόβλημα λήψης απόφασης και συνεπώς ούτε θέμα αριστοποίησης. Η λήψη απόφασης από μέρους του επιχειρηματία ή του διευθυντή της επιχείρησης έχει οικονομική σημασία, μόνο εάν εμφανίζονται ενώπιόν του μερικές διαφορετικές και αμοιβαία αποκλειόμενες πορείες δράσης για την επίτευξη ενός σκοπού.

Όταν υπάρχουν πολλές εναλλακτικές λύσεις ή δραστηριότητες για την επίτευξη ενός σκοπού, τότε η λύση ή δραστηριότητα που αποδίδει το

μεγαλύτερο όφελος πρέπει να υιοθετηθεί και να αποτελέσει την άριστη λύση ή δραστηριότητα.

Συμπερασματικά: Η οικονομική ανάλυση βάσει της αριστοποίησης αποσκοπεί να εξετάσει τις εναλλακτικές λύσεις που υπάρχουν για ένα πρόβλημα και να αναζητήσει εκείνην, η οποία θα οδηγήσει σε μια απόφαση που σχετίζεται στενά με την τιθέμενη επιδίωξη της επιχείρησης.

2.7. Απλά υποδείγματα κέρδους

Οι επιχειρηματίες, οι διευθυντές των επιχειρήσεων και οι οικονομολόγοι επιζητούν να κατανοήσουν τη λειτουργία ολόκληρης της οικονομίας.

Επειδή η πραγματικότητα είναι πολυσύνθετη και είναι δύσκολο να κατανοηθεί σε όλες τις λεπτομέρειες, κατασκευάσαμε διάφορα υποδείγματα για κάθε θέμα που θέλουμε να ερευνήσουμε.

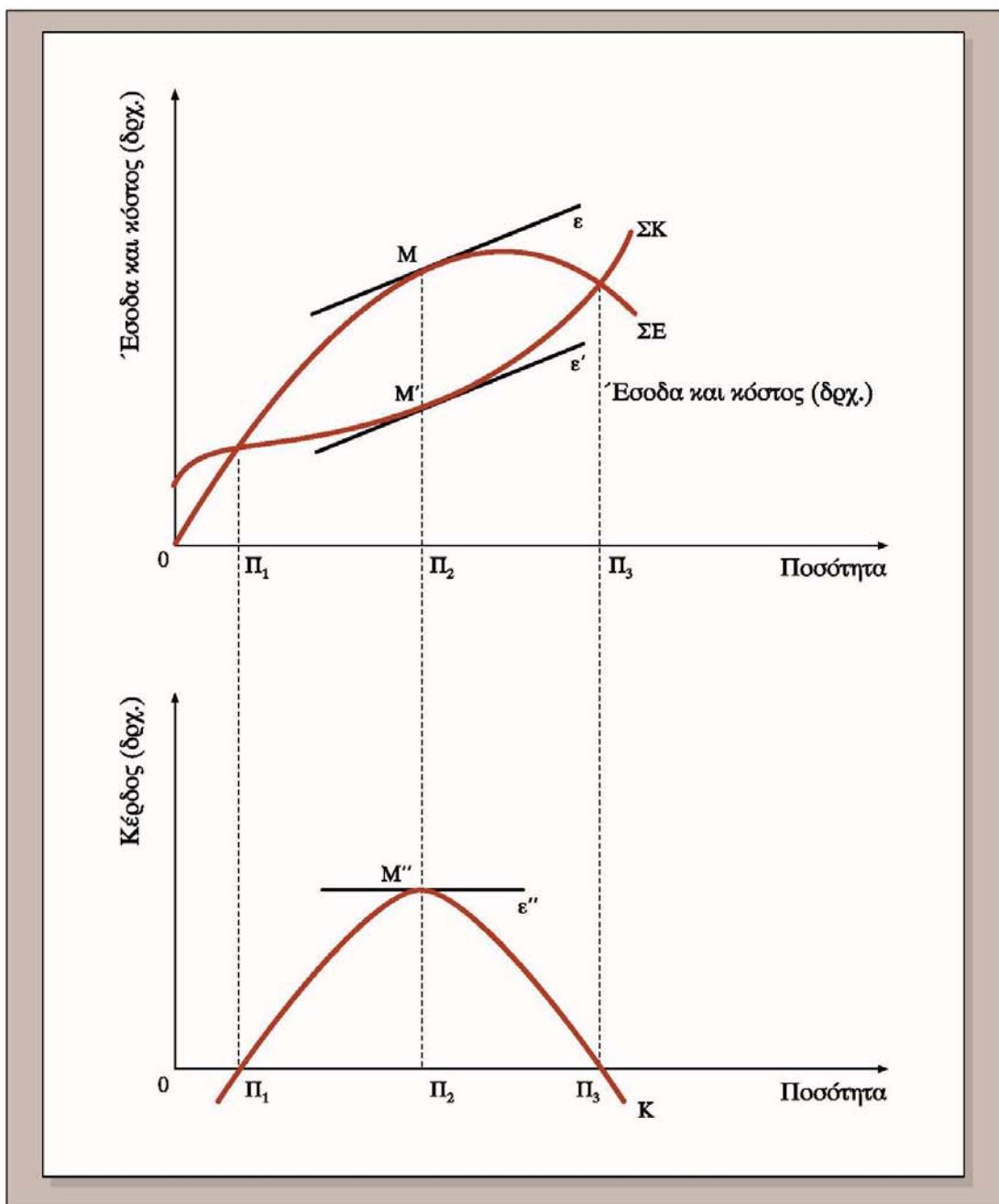
Τα υποδείγματα δεν είναι τίποτα άλλο, παρά μια απλοποιημένη απεικόνιση της πραγματικότητας. Κατασκευάζονται με σκοπό να απομονώσουν τα μη ουσιώδη χαρακτηριστικά μιας οικονομικής θέσης και να δώσουν στους ενδιαφερομένους μια δυνατότητα πρόβλεψης του μέλλοντος.

Δύο από τα σημαντικότερα υποδείγματα που πρέπει να γνωρίζει ο σπουδαστής και κάθε ενδιαφερόμενος είναι το οικονομικό υπόδειγμα της μεγιστοποίησης του κέρδους και το επιχειρηματικό υπόδειγμα του νεκρού σημείου.

a) Υπόδειγμα μεγιστοποίησης του κέρδους

Η μεγιστοποίηση του κέρδους σε μια χρονική περίοδο αποδεικνύεται με τη βοήθεια των καμπυλών συνολικού κόστους (ΣΚ) και συνολικού εσόδου (ΣΕ). Στα σχήματα 2.2 και 2.3 απεικονίζονται οι καμπύλες (ΣΚ) και (ΣΕ) –επάνω σχήμα – και η καμπύλη κέρδους (Κ) –κάτω σχήμα.

Η επιχείρηση για να επιτύχει τον επιδιωκόμενο σκοπό της, τη μεγιστοποίηση του κέρδους, ο οικονομικός υπολογισμός του οποίου διαφέρει από το λογιστικό, πρέπει να γνωρίζει την πορεία των καμπυλών του συνολικού κόστους και του συνολικού εσόδου. Εάν υποθέσουμε ότι γνωρίζει τον τρόπο που εξελίσσονται οι καμπύλες αυτές, πρέπει να βρει το ύψος των πωλήσεων που θα της αποφέρει τη μέγιστη διαφορά ή μέγιστη απόσταση μεταξύ των καμπυλών (ΣΕ) και (ΣΚ). Η διαφορά για την οποία ενδιαφέρεται η επιχείρηση, όπως αντιλαμβανόμασθε, είναι η θετική, όπου το ΣΕ είναι μεγαλύτερο από το ΣΚ. Στην αντίθετη περίπτωση, της αρνητικής διαφοράς, όπου η ΣΕ είναι μικρότερη από τη ΣΚ, η επιχείρηση ενδιαφέρεται να υπολογίσει το ύψος των ζημιών της. Δηλαδή:

Σχήμα 2.2 και 2.3

$$\text{Κέρδος (K)} = \text{Συνολικό Έσοδο (ΣΕ)} - \text{Συνολικό Κόστος (ΣΚ)}$$

Όπως παρατηρούμε στα σχήματα (2.2) και (2.3), το μέγιστο ύψος κέρδους αντιστοιχεί στο επίπεδο πωλήσεων P_2 , στο οποίο η απόσταση μεταξύ των καμπυλών συνολικού εσόδου και συνολικού κέρδους είναι μέγιστη. Η απόσταση μεταξύ δύο καμπυλών είναι μέγιστη, όπως γνωρίζουμε από τη

Γεωμετρία, όταν έχουν την ίδια κλίση και όταν οι εφαπτόμενες στο αντίστοιχο σημείο είναι παράλληλες. Το γεωμετρικό αυτό θεώρημα δίνει μια ουσιαστική οικονομική αρχή για την ύπαρξη του μέγιστου κέρδους. Όπως προαναφέραμε, κάθε εφαπτομένη επί μιας καμπύλης συνολικού μεγέθους μας δίνει το οριακό της μέγεθος. Επομένως, η εφαπτομένη (ϵ) επί της καμπύλης συνολικού εσόδου θα μας δίνει το ύψος του οριακού εσόδου (OE) στο σημείο (M). Η εφαπτομένη (ϵ') επί της καμπύλης συνολικού κόστους θα μας δίνει το ύψος του οριακού κόστους (OK) στο σημείο (M'). Επειδή οι εφαπτομένες (ϵ) και (ϵ') είναι παράλληλες, έχουν και ίση κλίση κι επομένως στο ύψος των πωλήσεων P_2 το οριακό έσοδο είναι ίσο με το οριακό κόστος. Στο ύψος πωλήσεων P_2 , που λαμβάνει χώρα η ισότητα $OE = OK$, παρατηρούμε ότι η καμπύλη κέρδους φθάνει σε ένα μέγιστο σημείο (M'') με κλίση (εφαπτομένη ϵ'') που δεν είναι ούτε αύξουσα ούτε φθίνουσα, αλλά παράλληλη προς την αρχή των αξόνων.

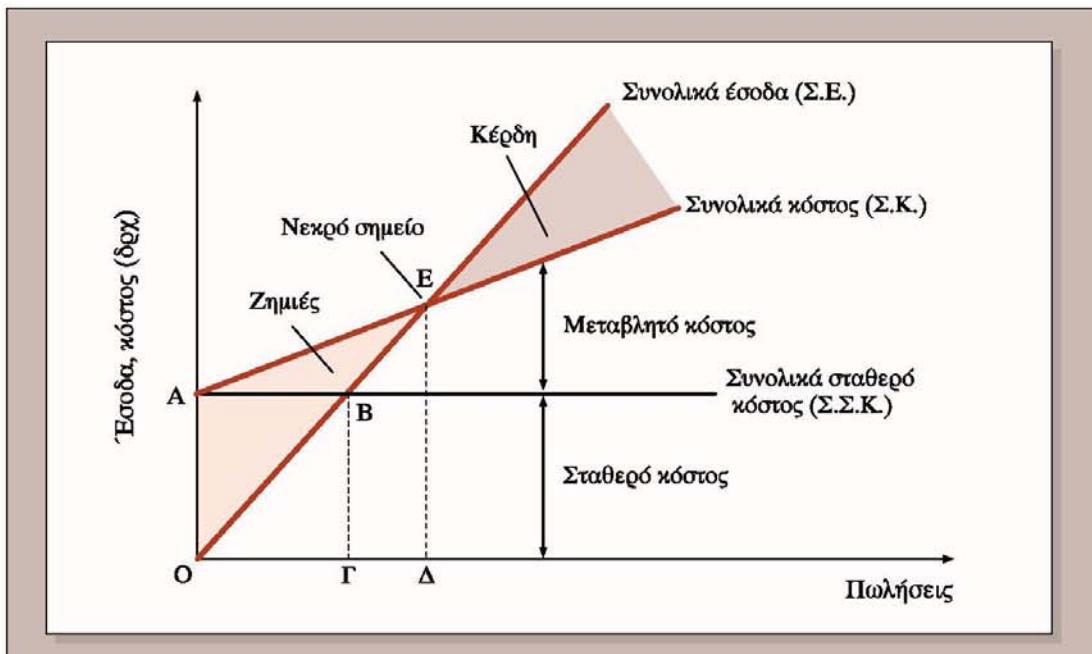
Συμπερασματικά: Η επιχείρηση επιτυγχάνει το μέγιστο κέρδος της σε ύψος πωλήσεων όπου το οριακό κόστος ισούται με το οριακό έσοδο των πωλήσεων αυτών.

β) Γράφημα νεκρού σημείου ή διακοπής της ισότητας

Ένα από τα απλούστερα υποδείγματα που χρησιμοποιούν οι επιχειρηματίες και οι διευθυντές των επιχειρήσεων για να βρουν τις ποσότητες πωλήσεων που τους δίνουν κέρδη ή τους φέρουν ζημίες είναι το γράφημα διακοπής της ισότητας μεταξύ του κόστους και των εσόδων. Το γράφημα αυτό παρουσιάζεται στο σχήμα 2.4 και δείχνει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του όγκου και του κόστους των πωλήσεων από το ένα μέρος και των εσόδων και του κέρδους από το άλλο. Στον οριζόντιο άξονα μετριέται ο όγκος των πωλήσεων που μπορεί να επιτύχει η επιχείρηση, ενώ στον κάθετο άξονα μετριέται το ύψος των συνολικών εσόδων (ΣΕ) και του συνολικού κόστους (ΣΚ) σε δραχμές που υφίσταται η επιχείρηση.

Η ευθεία των συνολικών εσόδων (ΣΕ) δείχνει το ύψος σε δραχμές των εσόδων της επιχείρησης, που προέρχονται από την πώληση αντίστοιχων ποσοτήτων προϊόντος με σταθερή την τιμή πώλησης. Υποθέτουμε ότι ο όγκος παραγωγής της επιχείρησης ισούται με τον όγκο των πωλήσεών της.

Δεν διατηρούνται δηλαδή αποθέματα τελικού προϊόντος. Η γραμμή του συνολικού σταθερού κόστους δείχνει το ύψος του κόστους που υφίσταται η επιχείρηση, ανεξάρτητα από τον όγκο της παραγωγής και των πωλήσεών της. Τέτοιο σταθερό κόστος είναι τα ενοίκια των πάγιων εγκαταστάσεων, των χώρων λειτουργίας της επιχείρησης κ.ο.κ..

Σχήμα 2.4

Η γραμμή του συνολικού κόστους προέρχεται από το άθροισμα του σταθερού και μεταβλητού κόστους. Το δεύτερο αυτό είδος κόστους εξαρτάται αναλογικά από το ύψος παραγωγής και πωλήσεων. Καθώς αυξάνονται η παραγωγή και οι πωλήσεις, το μεταβλητό κόστος ανεβαίνει, ενώ το σταθερό κόστος παραμένει στο ίδιο επίπεδο. Γι' αυτό και η γραμμή του συνολικού κόστους ξεκινά από ένα ύψος χρημάτων (ΟΑ), χωρίς να υπάρχει παραγωγή και συνεχίζει με αυξανόμενη τάση, καθώς αυξάνονται η παραγωγή και οι πωλήσεις.

Η γραμμικότητα του συνολικού κόστους δείχνει ότι το μεταβλητό κόστος ανά μονάδα παραγωγής (μέσο μεταβλητό κόστος) είναι σταθερό για οποιονδήποτε όγκο παραγωγής.

Στο σημείο (Ε), που τέμνονται οι γραμμές του συνολικού εσόδου και του συνολικού κόστους, το ύψος των οποίων αντιστοιχεί σε επίπεδο όγκου πωλήσεων (ΟΔ), το κέρδος της επιχείρησης είναι μηδέν. Πέρα από το σημείο (Ε) αρχίζει η διακοπή της ισότητας μεταξύ εσόδων και κόστους και εμφανίζονται ποσότητες πωλήσεων (Δ) ή κέρδη (δεξιά από το σημείο πωλήσεων Δ).

Με το απλό αυτό γράφημα ο επιχειρηματίας ή ο διευθυντής της επιχείρησης, εάν γνωρίζει την πορεία και το ύψος των γραμμών κόστους, μπορεί να υπολογίσει τον όγκο πωλήσεων που θα εκπληρώσει τον σκοπό του σε δεδομένη χρονική στιγμή. Επίσης μπορεί να κατασκευάσει διάφορα τέτοια γραφήματα, που θα αντιστοιχούν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και σε διαφορετικά ύψη κόστους και τιμές πώλησης, έτσι ώστε να